

ΣΧΟΛΙΟ ΣΕ ΜΙΑ ΠΕΡΙΕΡΓΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 1

1. Μου πιστώνει πράματα που δεν έχω όταν γράφει: «η συγγραφέας είναι συνεπαρμένη με την ιδέα του Ορθόδοξου Μοναχισμού». Αν ήμουν θα είχα γίνει από καιρό μοναχή πρώτα, ύστερα δεν γνωρίζω με την κυρία κριτικό και απορώ που βρήκε κάτι τέτοιο για και το έργο δεν είναι γραμμένο καν στο α πρόσωπο. Το έργο θεατρογραφεί απλά έναν μοναχό που εξάσκησε τον γυμνικό ερμητισμό και είναι πρόσωπο ιστορικό όπως ο πάτερ Ονούφριος.

2. «**Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι αναφέρος στόχος του ασκητισμού... κτλ.**», γράφει στη συνέχεια. Με άλλα λόγια ο αναγνώστης της «κριτικής» αυτής δικαιολογείται να νομίζει πως εγώ εφευρέθηκα ανώτερους τίτλους του ασκητισμού. Κρίμα στα τόσα αποσπάσματα από τη σχετική βιβλιογραφία που υπάρχουν όχι μόνο στο βιβλίο αλλά και στο πρόγραμμα της παράστασης του Θεοκρίτου που ένας ευσευδής κριτικός θα έκανε αναφορά τουλάχιστο στην Κλίμακα του Ιωάννη, που γράφει τον 6ο αιώνα μ.Χ., που αναφέρεται στο ίδιο το έργο και του έδωσε τον τίτλο.

3. Προχωρεί η κυρία Μολέσκη: «**Στο έργο βλέπουμε μια προσπάθεια μεταφοράς της αφηρημένης έννοιας μέσα στην αναπαράσταση συγκεκριμένης ιστορικο-χρονολογικής πραγματικότητας, προσπάθεια να ενταχθεί το συμβολικό περιεχόμενο σε μια συγκεκριμένη μορφή...**». Δεν μπορώ να μαντέψω τι κατάλαβαν οι αναγνώστες της από αυτά και αν έβγαλαν άκρη με το τι θέλει να πει. Εγώ συνάντησα σε ιστορικές πηγές τον ήρωά μου, μάζεψα προφορικές μαρτυρίες και θεατρογράφησα τη ζωή του. Το ό,τι πίστευε σε αφηρημένες έννοιες και δρούσε ανάλογα, αυτό είναι φυσικό και δικαίωμα του. Εκείνο που με συγκίνησε είναι πως έζησε τόσο κοντά μας, χρονικά και τοπικά πιστεύοντας ότι πίστευε και ζώντας όπως έζησε, στηριγμένος στη θρησκευτική μας παράδοση, όπως αναφέρεται καθαρά και στο πρόγραμμα του ΘΟΚ.

4. Η κριτικός ισχυρίζεται πως υπάρχει αντίφαση ιδέας και φόρμας στο έργο: «**Ο μυθιστορέας και η αγιότητα σαν αντικείμενα τέχνης προϋποθέτουν συγκεκριμένο τρόπο γραφής — μανιερισμό, παραμόρφωση της ρεαλιστικής φόρμας**», για να καταλήξει φέρνοντας παράδειγμα τις λεπτές φιγούρες του Ελ Κρέκο. Δηλαδή η τέχνη δογματικά έχει καθορισμένες φόρμες για κάθε ιδέα; Μα τότε θα ήταν αβάσταχτα καλοουσιασμένη ενώ το κύριο χαρακτηριστικό της είναι η **δημιουργία εν πλήρει ελευθερία**. Αν πιστέψουμε σε ό,τι υποστηρίζει η κριτικός δεν καταφέρνουν τίποτε οι νατουραλιστές ζωγράφοι όλων των εποχών που έδωσαν καλλιτεχνήματα με θρησκευτικό περιεχόμενο και φυσικά είναι γελοία «Η Παναγία του Λιοπετρίου» του δικού μας Πωλ Γεωργίου. (Φανταστείτε μια Παναγία με Κυπριακά ρούχα, μαντήλα και χοντροκομμένες ποδιές!). Για να μην αναφερτώ στα νεύτρια (σπριτιουαλς), που δεν έχουν καθόλου μανιερισμό, παρόλο που επιμένουν να σκορπούν ριγή θρησκευτικού δέους στους πιστούς που τα ακούουν ή τα τραγουδούν, ανάλογο με αυτό που υπάρχει στο έργο μου. Με λίγα λόγια η κυρία Μολέσκη αρνιέται το πιο συναρπαστικό του καλλιτέχνη / δημιουργού, να ανακαλύπτει δικό του στυλ για πράγματα που συγκίνησαν άλλους με άλλο τρόπο. Έτσι σύμφωνα με την κριτικό θα έπρεπε, όσο προχωρεί προς την αγιότητα ο ήρωάς μου, να αλλάξω ακόμα και τη γλώσσα, όχι μόνο το στυλ. Το ότι όσο πάει μιλά στη γλώσσα των Ευαγγελίων δεν το πρόσεξε ή το θεωρεί πάρα πέρα οπισθοδρόμηση προς το χειρότερο, από το κυπριακό ιδίωμα, που φανερά το βρήκε ακατάλληλο να εκφράσει καταστάσεις θρησκευτικής ανάστασης.

5. Προχωρεί και συγκρίνει τις πάρα πολλές σελίδες μυθιστορήματος του Καζαντζάκη και τις επικαλείται σαν απόδειξη: «**Ο Καζαντζάκης χρειάστηκε ένα ογκώδες μυθιστόρημα για να συγκινήσει τις ψυχές μας με το δρόμο προς τα πάνω που διάλεξε ο Φτωχούλης του Θεού**». Εγώ ως Πόρτσαρτ να προσέχω πως ο Ρίτσιαρτ Μπαχ στο μυθιστόρημά του «Ο Γλάρος Ιωνάθαν» χρειάστηκε πάρα πολλές και τι με το μέτρο οι τυπωμένες γραμμές ενός μυθιστορήματος για να κρινουμε ένα... θεατρικό έργο; Ή απλώς δείχνουμε πως γνωρίζουμε ένα ογκώδες μυθιστόρημα;

6. Ακόμα και τα χρόνια μετρά, αν και εδώ κάνει φανερά λάθος γιατί αναφέρει 5 ενώ ο Ττοουλής χρειάστηκε

10 για να αποφασίσει πως ο γυμνικός ερμητισμός θα είναι η μοίρα της ζωής του και να ανεβεί σε ένα ορισμένο πνευματικό ύψος. Και αυτό το χρονικό «**αφήνει τις ματιές των θεατών ψυχρές**» γιατί η λύση του τόσο λίγου χρόνου είναι αυτόματη. Ποιος είναι πάλι εδώ που καθορίζει χρονοδιαγράμματα για πνευματική τελειότητα; Αν έμειναν ψυχρές οι ματιές των θεατών πρώτα έπρεπε να κάνει έρευνα με ταξί των θεατών. Αν είναι γνώμη δική της θα πρέπει να βρει πιο αξιόπιστα και λογικά επιχειρήματα από το χρόνο για να την τεκμηριώσει.

7. Η καθαυτό κριτική της παράστασης που κάνει για το έργο δείχνει πως μάλλον είδε τις δοκιμές γιατί αναφέρεται περισσότερο σε ποιες λέξεις ή φράσεις αφαιρέθηκαν από το σκηνοθέτη και σε συζητήσεις / σχόλια που έγιναν πριν την πρεμιέρα. Έτσι αντί να γράψει με αδρές γραμμές πώς ήταν η παράσταση, κάνει «μαντέματα» πως αν λιποθυμούσε ο Δεσπότης, αν αναφέρονταν ένα δυο φράσεις στη σκηνή της εξομολόγησης, αν δεν αφαιρείτο μια σκηνή ενός λεπτού, η παράσταση θα κινδύνευε, χωρίς να λέει πώς ήταν γενικά και χωρίς να ξέρει πώς θα ήταν αν έμειναν τα ελάχιστα που αφαιρέθηκαν (μια και δεν δοκιμάστηκαν στη σκηνή). Αγνοεί πως όλοι οι σκηνοθέτες για χίλιους δυο δικούς τους λόγους αφαιρούν πράγματα από κάθε έργο που σκηνοθετούν, που άλλοι συνάδελφοί τους διατηρούν πετυχημένα σε άλλες παραστάσεις; Προσωπικά δεν ξέρω πόσο θα χαλούσε το έργο αν λιποθυμούσε ο Δεσπότης, όμως θα αναφερτώ στο μόνο σχόλιό της για την ενδυματολογία όπου (πάλι καταφεύγοντας στη μαντική), ισχυρίζεται πως αν έμειναν κάτι άλλο εκτός από τη σακκούλα στη μέση του πρωταγωνιστή θα εγελοιοποιείτο. Σαν συγγραφέας εισηγήθηκα απομimesis κλαδίον με φύλλα, **καλά μελετημένη**, που να σκεπάζει μεν αλλά να δίνει και την εντύπωση της γυμνότητας του πρωταγωνιστή, πράγμα που η σακκούλα σάφης απέτυχε να δώσει (αυτό όμως δεν το είπε η κριτικός). Εγώ θα συμφωνούσα με την υποθετική κριτική της α) Αν επραγματοποιείτο και την έβλεπα στη σκηνή. Είμαι συγγραφέας και δεν μου λείπει μια κάποια φαντασία αλλά δεν τολμώ να έχω τόσο φαντασία όταν πρόκειται να κρίνω κάτι και β) Αν θεωρούνται γελοίες τόσες περιπτώσεις γυμνών αναχωρητών / ερημιτών που υπάρχουν σε όλη τη βυζαντινή αιογραφία μας σκεπασμένοι ακριβώς έτσι στους πιο ιερούς μας χώρους (εκκλησίες, στην Εγκλειστρα του αγίου Νεοφύτου κτλ.). Ακόμα μπορώ να αναφερτώ σε σειρά πίνακες της Αναγέννησης και σε ένα υπέροχο γλυπτό του Χαλεπά, που αποκαλύπτει αυτή τη λύση και σκεπάζει ένα υπέροχο γυμνό του στο σημείο της ήβης με φύλλα. Πραγματικά δε νομίζω να θεωρούνται γελοία όλα αυτά τα γυμνά, αντίθετα δίνουν το νόημα της γυμνότητας έστω κι αν σκεπάζουν ορισμένα σημεία του σώματος.

8. Το κωμικό στοιχείο απαχολεί πολύ την κριτικό και δεν ξεχωρίζει πως για τους Άγγλους στο έργο το κωμικό στοιχείο δεν είναι στους χαρακτήρες τους αλλά στην παρεξηγημένη ερμηνεία τους για το βίο και την πολιτεία του Ττοουλή. Προχωρεί όμως και βεβαιώνει πως «**όταν ο καθένας μιλά Ελληνικά σπασμένα με το δικό του τρόπο, όλα αυτά προσδιορίζουν και το κωμικό παίξιμο**». Πρόσφατα άκουσα έναν Γάλλο Ελληνιστή να μιλά σπασμένα Ελληνικά και όχι μόνο δε μου φάνηκε κωμικό, αντίθετα με συγκινήσε. Το ίδιο δεν είναι κωμικοί όσοι μιλούν τη γλώσσα μας με ξενική προφορά, αλλού έπρεπε να ψαφεί για να τεκμηριώσει. Το ίδιο και για την περίπτωση των Τούρκων αστυνομικών. Μια και είναι τόσο δραστήρια σε φαντασία σε αυτή την κριτική, μαντεύοντας πράγματα που αν εγίνοντο δεν θα έστεκαν ή θα ζημούσαν το έργο, δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει λίγη για να δει πως οι αστυνομικοί ήταν κωμικοί απλώς γιατί έτσι τους θέλησε ο σκηνοθέτης και πως κάποιο άλλος μπορεί να τους στήσει αλλιώς πριν δηλώσει κοφτά πως «**είναι πρόσωπα της φαρσοκωμωδίας**»;

9. Όσο για τη συνύπαρξη του κωμικού και του τραγικού στοιχείου, όπως και για τον αγροίκο και βαθύ πνευματικό που συναντιούνται στο πρόσωπο του Ττοουλή και που, νοί, ενόχλησαν τη κριτικό, να, υπέρωρη και θα έπρεπε να τα θεωρήσει προσόντα. Και ο Πιλάτος φορώντας κόκκινη χλαμύδα στο Χριστό, είχε στόχο να τον γελοιοποιήσει μα κανένας σκηνοθέτης της ζωής του Χριστού δεν έκανε κωμική αυτή τη σκηνή, αντίθετα η αντίφαση της δίνει ένταση. Και ο Ιησούς παραμένει σεβαστή ανώτατη μορφή / σύμβολο ολόκληρου του Χριστιανισμού. Η παρεξήγηση φαίνεται στο τέλος της κριτικής της κυρίας Μολέσκη όταν τελικά φανερώνει πως «**στις σκηνές που μένει μόνος και παίζει ακριβώς τον «Wild Man of Kerynia» (ο πρωταγωνιστής) πειθεί. Δηλαδή πιστεύει, όπως και οι δυο Άγγλοι στο έργο (όχι ο τρίτος) πως η ψυχική ανάταση, η αγιότητα έστω, δεν μπορεί να κατεβεί και να περπατήσει ανάμεσά μας απλά και απέρριπτα, στην αγράμματο παραμορφωμένη γριά, που προσπερνούσε στο δρόμο ή στον βιοπαλαιστή γείτονά μας, που έχει πνευματικές ανησυχίες. Αν το δήλωνε από την αρχή αυτό θα το δεχόμουν, γούστο της και το δικαιούται. Αυτήν όμως την πεποίθησή της την ντύνει με ολόκληρο άρθρο που θέλει να ονομάζει «κριτική».**

10. Η κορύφωση της «κριτικής» αυτής βρίσκεται στη μέση του άρθρου περίπου, όταν απορεί που ο Ττοουλής τελικά φεύγει από την Κερύνεια ενώ «**το θάθος ολόκληρου του λογοτεχνικού έργου της Ρ. Κατσελλή, όλος ο νοσταλγικός κύκλος των συναισθημάτων και των πόθων του Κυπριακού λαού σήμερα έχουν εντελώς άλλη έννοια, την έννοια του βία εξαναγκασμένου και όχι θεληματικού αποχωρισμού με την Κερύνεια**». Δεν αναφέρει την άρνηση των Κερυνησιτών να πουλήσουν τη μικρή τους πόλη στον Χούστον, πράγμα που είναι ιστορικό γεγονός, και αναφέρει στην αποχώρηση του Ττοουλής, που τη βλέπει στο ηλιοβασιλέμα και ύστερα από προειδοποίηση του φίλου του που του λέει πως είναι επικίνδυνο να μπει ξανά στην Κερύνεια μια και τον καταδιώκει ο Άγγλος Διοικητής. Και φεύγοντας δεν πηγαίνει σε άλλα μέρη, ουσιαστικά φεύγει από αυτό τον κόσμο. Φεύγει από την Κερύνεια με τον ίδιο σπαρχιό που έγκαταλείπει η αγάπη του Ττοουλή για την Κερύνεια δεν έχει καμιά αντίφαση, αντίθετα είναι εναρμονισμένη (βίαια παράλληλοι αν επιτρέπεται η έκφραση) και με το υπόλοιπο έργο μου και με όλους εμάς τους Κερυνησιώτες που θα πρέπει να φύγουμε από τη γη για να την εγκαταλείψουμε μαζί με όλα τα άλλα εγκόσμια. Και η Κερύνεια είναι που μας κρατά και μας δυνάμωνει στον αγώνα όπως λέει και ο πρωταγωνιστής «**ενίκουν γιατί εσκέφτουμουν το κατότζαιριν που είσιεν νά 'ρτει τζί' είσιεν να σκαρφαλλώσω στον Άην Λάρκον να γύρω το φρούδιν του βουνού να ξωδικλείσω που ψηλά την Τζερύνειαν**».

Είναι τόσο ξεκάθαρη αυτή η στάση σε όλο το έργο σε πάρα πολλά σημεία και σίγουρα πως είτε ζώντας στην Κερύνεια είτε σε αναγκαστική εξορία (όπως ήταν τότε εκτοπισμένη η Μητρόπολη της στη Μύρτου και γίνεται σχετική αναφορά στο έργο), οι Κερυνησιώτες δεν απαρνούνται την πόλη τους, αλλά αγωνίζονται γι' αυτήν, όπως ο Δεσπότης Μελέτιος, στο έργο, όπως πιστεύει και στηρίζεται ο Ττοουλής στην πόλη που τον «γέννησε» και τον ανάγινε. Ομολογώ πως κατά βάθος είναι για να ξεκαθαρίσω τη βλάσφημη παρανόηση που μήκα στον κόπο να σχολιάσω και να αποδείξω σε πόσο μεγάλο βαθμό «περιεργη» είναι η κριτική αυτή στην εφημερίδα «Εμπρός», πόσο υποτιμά τη νοημοσύνη των αναγνωστών της και πόσο κακομεταχειρίζεται το έργο ενός συγγραφέα.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία,

P. ΚΑΤΣΕΛΛΗ
Προσφυγιά 15/5/1989